

УДК 378.147

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**кандидат економічних наук, Кравченко В.М.**

Класичний приватний університет, Україна, Запоріжжя

Обґрунтовано теоретичні положення та практичні рекомендації щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Окреслено стан дослідженості означеної проблеми в площині наукових розвідок. Розкрито сутність понять «педагогічна діяльність», «педагогічна інновація», «педагогічна інноваційна діяльність». Висвітлено наукові підходи до проблеми підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Проаналізовано ефективність упроваджених у процесі експерименту заходів щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Підкреслено значення педагогічного новаторства в розвитку та модернізації професійної освіти.

Ключові слова: викладач вищої школи, інноваційні технології, модернізація, освітній процес, педагогічна діяльність, професійна освіта.

PhD in Economic, Kravchenko V.N. Features of preparation of future high school teachers to innovative pedagogical activity / Classic Private University, Ukraine, Zaporozhye

It justifies theoretical provisions and practical recommendations for the preparation of future high school teachers to innovative teaching activities. The state of knowledge problems of plane of scientific research outlined. The essence of the concepts "pedagogical activity", "pedagogical innovation", "innovative teaching" is disclosed. Scientific approaches to the problem of training future high school teachers to innovative pedagogical activity lit. The efficiency of the introduced in the course of the experiment activities on the preparation of future high school teachers to innovative pedagogical activity are analyzed. The value of pedagogical innovation in the development and modernization of vocational education is underlined.

Keywords: high school teacher, innovative technologies, modernization, educational process, pedagogical activity, professional education.

Вступ. У зв'язку з розбудовою інформаційного суспільства освіта має забезпечити успішне функціонування особистості в умовах інноваційного типу суспільного життя. Тому провідною тенденцією розвитку національних освітніх систем у XXI ст. стає їх модернізація на засадах інноваційного підходу. Його сутність полягає в тому, що

головним чинником успішної життєдіяльності людини XXI ст. визнається її здатність до інноваційної діяльності та інноваційного типу мислення [1, с.53].

В умовах трансформації суспільства і реформування освітньої системи особливу роль відіграє інноваційний потенціал фахівців усіх сфер і галузей суспільного життя й у цьому контексті праця викладача вищої школи є однією з найважливіших, але водночас найскладніших, оскільки від його особистісних і професійних рис, від педагогічної компетентності, професіоналізму й майстерності, від інноваційного мислення, здатності реагувати на постійні цивілізаційні зміни залежить якість професійної підготовки випускників ВНЗ.

Проблему підготовки фахівців (зокрема викладачів вищої школи) до інноваційної педагогічної діяльності вивчали Джеджула О.М. [2], Дичківська І.М. [3], Єсарєва З.Ф. [4], Кузьміна Н.В. [5], Прокопенко І.Ф. [1], Романовський О.Г. [6], Сгадов С.О. [7] та ін.

Особливості моделювання інноваційної педагогічної діяльності та специфіку її структури висвітлено в працях Будас Ю.О. [8], Демиденко Т.М. [9], Винославська О.В. [10], Козлової О.Г. [11], Сластьоніна В.А. [12] та ін.

Учений Сластьонін В.А. у моделі інноваційної педагогічної діяльності виокремлює структурні (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний) та функціональні (особистісно вмотивована переробка освітніх програм, планування роботи, прийняття рішення про використання інновацій, прогнозування труднощів, формування цілей, упровадження нововведень у педагогічний процес, корекція і оцінка інноваційної діяльності) компоненти [12]. Згідно з ними й вибудується процес підготовки майбутніх викладачів до інноваційної педагогічної діяльності.

Дослідниця Козлова О.Г. при моделюванні інноваційної діяльності наголошує на єдності всіх її компонентів (філософського, мотиваційного, креативного, рефлексивного, валеологічного й технологічного), які акумулюються в одне ціле, де системоутворюючим є креативний компонент [11].

На значущості особистісно-креативного компонента у структурі інноваційної педагогічної діяльності педагога наголошує Будас Ю.О., виокремлюючи його як такий, що поєднує креативність та якості особистості, необхідні для запровадження та створення освітніх інновацій, а саме: критичність та незалежність мислення, чутливість до потреб учнів, ініціативність, активність, відповідальність, мужність [8].

На думку вченої Демиденко Т.М., обов'язковим є введення до структури інноваційної діяльності педагога інформаційного компонента [9].

Формулювання мети статті та завдань

Метою статті є: обґрунтування теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності; висвітлення наукових підходів щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності. Для реалізації мети було поставлено завдання: окреслити стан дослідженості проблеми в площині наукових розвідок; розкрити сутність понять «педагогічна діяльність», «педагогічна інновація», «педагогічна інноваційна діяльність»; проаналізувати ефективність упроваджених у процесі експерименту заходів щодо підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу статті

Педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу – це діяльність, основною функцією якої є професійна підготовка висококваліфікованих, компетентних майбутніх фахівців, здатних знайти своє місце на ринку праці в умовах жорсткої конкуренції, спроможних активно включатися в суспільну, економічну, політичну, культурну та інші сфери життя суспільства.

Дослідниця Дичківська І.М. виокремлює такі функції педагогічної діяльності: гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську [3, с. 50].

У сучасних умовах інформаційного суспільства виникає необхідність переосмислення роботи викладачів вищих навчальних закладів відповідно до нових вимог, що й потребує аналізу якості професійно-педагогічної діяльності викладачів. Щоб успішно виконувати свої професійні функції, викладач вищої школи повинен бути й організатором, і висококваліфікованим фахівцем у своїй галузі, й оратором, і психологом, й аналітиком, справжнім ерудитом в інших галузях знань. Окрім цього, викладач повинен бути сучасним і конкурентоспроможним, творчою особистістю.

Творчий характер педагогічної діяльності є найважливішою її об'єктивною характеристикою. Вона зумовлена тим, що різноманіття педагогічних ситуацій, їхня неоднозначність потребують варіативних підходів до аналізу й рішення завдань, які впливають із них [6].

Педагог, на думку вчених, повинен володіти «розумним консерватизмом» як поєднанням рис індивіда з певною інерційністю психічної діяльності, яка водночас не перешкоджає інноваціям [7]; викладач бути переконаним у тих позиціях, які він транслює студентам, та стимулювати їх до пошуку «болючих точок» проблеми та способів її вирішення [9].

Педагогічні інновації, на думку Романовського О.Г., – це такі актуально значущі й системні новотвори, які самоорганізуються; вони виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень та стають

перфективними для еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток [6].

У царині наукових досліджень існують різні підходи до визначення інноваційної педагогічної діяльності –це поняття розглядається як розроблення, освоєння й використання нововведень (Демиденко Т.М. [9]); як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, уведення нового в педагогічну практику (Козлова О.Г. [11]); вихід за межі нормативної діяльності (Сластьонін В.О. [12]) тощо.

Педагогічне новаторство, за словами Романовського О.Г., є умовою розвитку освіти, оскільки воно вносить у нього різного роду новації. Останні являються в тенденціях накопичення видозмін різноманітних ініціатив і нововведень в освітньому просторі. Їхнім наслідком можуть бути як часткові трансформації в змісті освіти й педагогічних технологій, так і глобальні зміни у сфері освіти [6].

Як підкреслює Прокопенко І.Ф., найважливіша роль в інноваційному навчанні належить учителю, готовність якого до роботи за інноваційними канонами обумовлюється його особистісними якостями, наявністю спеціальних теоретичних знань і практичного досвіду інноваційна педагогічна освіта має реалізовуватися шляхом запровадження системи особистісно орієнтованих, біосоціальних, розвивальних циклічних технологій, спрямованих на становлення майбутнього вчителя як суб'єкта професійної діяльності гуманістичного інноваційного спрямування [1].

На думку Джеджули О.М., виходи за межі сформованих стереотипів, норм, установок, апробуються в практиці взаємодії зі студентами. Критерієм прийнятності «відходів від основної лінії» за межі загальноприйнятого є, у першу чергу, продуктивність навчально-виховного процесу. Мотивація креативної особистості виявляється більшою мірою саме в тенденції до ризику, що ґрунтується на бажанні досягти і перевірити свої граничні можливості, розвинути творчу індивідуальність. На певному етапі педагогічної діяльності у педагога формується індивідуальність у професійній діяльності. Виокремлюють такі ознаки індивідуальності: неповторність, цілісність, відносна закритість і автономність, непроникність для зовнішнього середовища, самотність, активність, творчість [2].

У результаті різних підходів до тлумачення поняття «інноваційна педагогічна діяльність викладача вищої школи» розглядаємо його як усвідомлену, цілеспрямовану творчу діяльність, яка спрямована: на освоєння, застосування, розробку, впровадження ефективних сучасних педагогічних технологій в освітній процес ВНЗ; на гармонійне поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з метою оптимізації освітнього процесу й модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців.

Результати педагогічного експерименту, проведеного автором статті, дали змогу дійти висновків щодо найбільш ефективних складових системи підготовки викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності в умовах магістратури.

По перше, формуванню теоретичних та методичних засад педагогічної інноватики магістрантів сприяє введення до навчального плану спеціальності «Педагогіка вищої школи» дисциплін «Інноваційні педагогічні технології», «Інформаційні технології в освіті»; «Методика проведення навчальних занять з використанням ІКТ», розроблених автором статті. Зміст цих дисциплін та процес їх вивчення зорієнтовані на інноваційні принципи: системності (освоєння нововведень є сукупністю взаємопов'язаних процесів); наступності традицій та інновацій (змісту, методів, засобів навчання); варіативності способів здійснення інноваційної діяльності; суб'єктності (реалізація творчої активності суб'єктів інноваційної діяльності); спільного характеру здійснення діяльності.

У межах дисципліни «Інноваційні педагогічні технології» під час семінарських та практичних занять розглядаються, зокрема, такі теми: «Поняття «технологія» в педагогіці: сутність, особливості»; «Педагогічна технологія в історичному розвитку та модернізації освіти»; «Педагогічна інноватика в освітньому процесі вищих навчальних закладів»; «Ознаки та характеристика інноваційних педагогічних технологій»; «Інноваційна педагогічна діяльність викладача вищої школи» тощо.

Програмою спецкурсу «Методика проведення навчальних занять з використанням ІКТ» передбачено теми: «Сутність і зміст інформаційно-комунікаційних технологій»; «Дидактичні можливості використання ІКТ в освітньому процесі»; «Інформаційно-комунікаційні технології в контексті формування професійних умінь і навичок майбутніх фахівців»; «Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення фахових дисципліни у вищій школі»; «Використання мультимедійних презентацій для активізації навчання» тощо.

По друге, підготовці майбутніх викладачів до інноваційної педагогічної діяльності сприяє професійно спрямована організація позааудиторної роботи магістрантів, зокрема: науково-дослідної (залучення студентів до участі в науковому гуртку «Педагогічні інновації в освіті» за авторською програмою); творчо-пізнавальної (створення клубу педагогічної інноватики та навчальної-дискусійної платформи «Викладач третього тисячоліття»); педагогічно спрямованої діяльності (проведення майстер-класів «Професіоналізм і педагогічна майстерність сучасного викладача вищої школи» та педагогічно-творчих зустрічей «Передовий педагогічний досвід у вищій школі») тощо.

По-третє, ефективному опануванню інноваційними технологіями сприяє «занурення» магістрантів у навчальне середовище вищого навчального закладу, яке створенне на основі електронного порталу Класичного приватного університету, і передбачає можливості забезпечення магістрантів навчально-методичними матеріалами з усіх дисциплін; виконання індивідуальних та групових завдань інноваційного професійно-педагогічного змісту.

Висновки. Таким чином, вирішення проблеми підготовки майбутніх викладачів вищої школи до інноваційної педагогічної діяльності потребує інноваційного підходу до проектування освітнього процесу в умовах магістратури; розв'язання теоретико-методологічних, методичних і прикладних завдань щодо комплексного впровадження педагогічної інноватики у змісті професійної підготовки майбутнього викладача вищої школи, у технології освітньої діяльності; в управлінні освітнім процесом тощо. Недостатньо вивчені аспекти цієї проблеми відкривають перспективи для нових досліджень, зокрема щодо формування готовності професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу до здійснення інноваційного освітнього процесу.

Література:

1. Прокопенко І.Ф. *Розвиток інноваційної педагогічної освіти як пріоритетний напрям модернізації національних систем підготовки освітянських кадрів у XXI ст.* / І.Ф. Прокопенко // *Теорія і практика управління соціальними системами* // *Щоквартальний науково-практичний журнал.* – Харків: НТУ „ХП”, 2013. – №1. – С. 48-55.
2. Джеджула О.М. *Формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх викладачів технічних дисциплін* / О.М. Джеджула [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socialjournal.vsau.org/files/pdfa/1936.pdf>.
3. Дичківська І.М. *Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник* / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
4. Есарєва З.Ф. *Особенности деятельности преподавателя высшей школы* / З.Ф. Есарєва. — Л.: Ленинградский университет, 1993. — 111 с.
5. Кузьмина Н.В. *Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища* / Н.В. Кузьмина. — М.: Высшая школа, 1989. — 167 с.
6. Романовський О.Г. *Педагогічні інновації у формуванні національної гуманітарно-технічної еліти* / О.Г. Романовський // *Теорія і практика управління соціальними системами* // *Щоквартальний науково-практичний журнал.* – Харків: НТУ „ХП”, 2010. – №4. – С. 3-10.
7. Сгадов С. *Готовність викладача до інноваційної діяльності як компонент його організаційної культури* / С. Сгадов // *Вісник*

Львівського університету. – Серія педагогіки. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 67–73.

8. Будас Ю.О. Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю. О. Будас; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2010. – 20 с.

9. Демиденко Т.М. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т.М. Демиденко; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2004. – 20 с.

10. Винославська О.В. Проектування інноваційної діяльності як складова педагогічної майстерності викладача вищої школи / О. В. Винославська, Г.В. Ложкін // Вісник Львівського університету. – Серія педагогіки. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 48–56.

11. Козлова О.Г. Сутнісні складові інноваційної діяльності вчителя / О.Г. Козлова. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1999. – 92 с.

12. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: Инновационная деятельность / Слостенін В.А., Подымова Л.С. – М. : ИЧП: «Издательство Магистр», 1997. – 224 с.

References:

1. Prokopenko I.F. Rozvytok innovacijnoji pedahohičnoji osvity jak priorytetnyj napriam modernizaciji nacionalnyh system pidhotovky osvitanškyh kadriv u XXI st. / I.F. Prokopenko // Teorija i praktyka upravlinnia socialnyh systemamy // Ščokvartalnyj naukovopraktyčnyj žurnal. – Charkiv: NTU „ChP”, 2013. – N1. – S. 48-55.

2. Dzhedzhula O.M. Formuvannia hotovnosti do innovatsiinoji pedahohičnoji diialnosti maibutnykh vykladachiv tekhnichnykh dystsyplin / O.M. Dzhedzhula [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://socialjournal.vsau.org/files/pdfa/1936.pdf>.

3. Dychkivska I.M. Innovatsiini pedahohični tekhnolohii: Navchalnyi posibnyk / I.M. Dychkivska. – K.: Akademvydav, 2004. – 352 s.

4. . Yesareva Z.F. Osobennosti deyatelnosti prepodavatelya vysshey shkoly / Z.F. Yesareva. – L.: Leningradskiy universitet, 1993. – 111 s.

5. Kuzmina N.V. Professionalizm deyatelnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya proftekhuchilishcha / N.V. Kuzmina. — M. : Vysshaya shkola, 1989. – 167 s.

6. Romanovskij O.G. Pedagogični innovaciyi u formuvanni nacionalnoji gumanitarno-texičnoji elity / O.G. Romanovskij // Teoriya i praktyka upravlinnya socialnyh systemamy // Shhokvartalnyj naukovopraktyčnyj zhurnal. – Xarkiv: NTU „XP”, 2010. – No4. – S. 3-10.

7. Shadov S. Hotovnist vykladacha do innovatsiinoji diialnosti yak komponent yoho orhanizatsiinoji kultury / S. Shadov // Visnyk Lvivskoho universytetu. — Seriiia pedahohiky. – 2009. – Vyp. 25. – Ch. 2. – S. 67–73.

8. Budas Yu.O. *Pidhotovka maibutnikh vchyteliv do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti zasobamy dilovoi hry: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Yu. O. Budas; Vinnyts. derzh. ped. un t im. M. Kotsiubynskoho. – Vinnytsia, 2010. – 20 s.*
9. Demydenko T.M. *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 / T.M. Demydenko; Luhan. nats. ped. un-t im. T.Shevchenka. – Luhansk, 2004. – 20 s.*
10. Vynoslavskya O.V. *Proektuvannia innovatsiinoi diialnosti yak skladova pedahohichnoi maisternosti vykladacha vyshchoi shkoly / O. V. Vynoslavskya, H.V. Lozhkin // Visnyk Lvivskoho universytetu. – Seriya pedahohiky. – 2009. – Vyp. 25. – Ch. 1. – S. 48–56.*
11. Kozlova O.H. *Sutnisni skladovi innovatsiinoi diialnosti vchytelia / O.H. Kozlova. – Sumy: VVP «Mriia-1» LTD, 1999. – 92 s.*
12. Slastenin V.A., Podymova L.S. *Pedagogika: Innovatsionnaya deyatel'nost / Slastenin V.A., Podymova L.S. – M. : IChP: «Izdatelstvo Magistr», 1997. –224 s.*